

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-педагогічної
роботи та розвитку

С.М. Кваша
« 16 » червня 2021 р.

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО:

на засіданні вченої ради економічного факультету
Протокол № 9 від 15 червня 2021 р.

Декан факультету А. Д. Діброва

на засіданні кафедри економіки
Протокол № 5 від 27.05.2021 р.

Завідувач кафедри В. В. Байдала

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕКОНОМІКА ПРАЦІ В АГРАРНИХ ФОРМУВАННЯХ**

Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	051 Економіка
Освітньо-наукова програма	Економіка підприємств та галузей національного господарства
Гарант ОНП	Байдала Вікторія Володимирівна
Розробник:	доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки НУБіП України Ткачук Вадим Анатолійович

Київ – 2021 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Економіка праці в аграрних формуваннях

(назва)

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки	
Спеціальність	051 «Економіка»	
Освітньо-наукова програма	Економіка підприємств та галузей національного господарства	
Освітній рівень	Третій (освітньо-науковий)	
Освітній ступінь	Доктор філософії	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	вибіркова	
Загальна кількість годин	150	
Кількість кредитів ECTS	5	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна, вечірня форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	1	1
Семестр	2	2
Лекційні заняття	20	20
Практичні, семінарські заняття	30	30
Самостійна робота	100	100
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	5	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета і завдання дисципліни “Економіка праці в аграрних формуваннях”.

Вивчення дисципліни передбачає опанування аспірантами наукових положень щодо: формування й раціонального використання трудових ресурсів села в аграрному секторі економіки, регулювання соціально-трудових відносин у сільському господарстві на мікро-, мезо- й макрорівні, забезпечення мотиваційного механізму в трудових колективах агроформувань різних форм власності й господарювання, забезпечення оптимальної кон'юнктури на ринку праці на селі.

Дисципліна забезпечує науково-прикладну підготовку та набуття навиків для проведення наукових економічних досліджень у аграрних формуваннях, знайомить з відповідними методами й прийомами дослідницької роботи в соціально-трудовій сфері аграрної сфери АПК.

Завдання:

- набуття навиків з організації наукових експериментів розвитку соціально-трудових відносин у аграрних формуваннях різних типів;
- оволодіння прийомами й методами науково-дослідної роботи із соціально-трудової проблематики та особливостями їх застосування;
- ознайомлення з результатами досліджень учених-економістів, які досліджували(-ють) різні аспекти розвитку соціально-трудових відносин у сільському господарстві й на селі;
- оволодіння способами аналізу соціальних процесів та вміння користуватись прийомами соціального партнерства в аграрній сфері АПК;
- сформулювати майбутні гіпотези гармонійного розвитку соціально-трудової сфери у сільському господарстві в ракурсі сталого розвитку сільських територій;
- ознайомлення з досвідом роботи міжнародних організацій у сфері соціально-трудових відносин.
- формування знань про закономірності розвитку ринку праці та особливості зайнятості населення в економіці, її аграрному секторі та на селі;

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати: теоретичні основи постановки наукового завдання, планування, організації та проведення наукових економічних досліджень, науково-виробничих і виробничих експериментів, а також основні методи досліджень, що використовуються для теоретичних узагальнень, економічного аналізу поточної ситуації з проблематики досліджень і розробки перспективних напрямів розвитку.

Вміти: планувати, організовувати, проводити наукові дослідження, обробляти, аналізувати, захищати та публікувати одержані результати досліджень.

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність до генерування нових ідей та прийняття обґрунтованих рішень для досягнення поставлених цілей.

спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК 1. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в економіці та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з економіки і суміжних галузей.

СК 4. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах вищої освіти, наукових установах та у реальному секторі економіки

Програмні результати навчання:

ПРН 1 Мати сучасні глибокі теоретичні знання з економіки, соціально-економічних систем і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з відповідного напрямку

ПРН 5 Пропонувати нові рішення, розробляти та реалізовувати наукові та/або

інноваційні проєкти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі проблеми фундаментальної економічної науки з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів, лідерства, автономності та відповідальності

ПРН 6 Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, теоретичні та практичні проблеми економіки державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях

3. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усь го	у тому числі					усь го	у тому числі				
		л	П	л а б	ін д	с.р.		л	п	лаб	і н д	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	1 2	13
Розділ 1. Теоретико-методологічні засади економіки праці в сільському господарстві												
Тема 1. Теоретичні аспекти економіки праці в аграрному секторі економіки	12	2	2			8	12	2	2			8
Тема 2. Формування системи соціально-трудових відносин у с.-г. підприємствах	12	2	2			8	12	2	2			8
Тема 3.Трудовий потенціал та його використання	12	2	2			8	12	2	2			8
Тема 4. Формування і розвиток людського капіталу в аграрних формуваннях	12	2	2			8	12	2	2			8
Тема 5. Наукові основи організації, нормування й оплати праці в аграрних формуваннях	12	2	2			8	12	2	2			8
Тема 6. Основи методології дослідження соціально-трудових відносин у с.-г. підприємствах	12	2	2			8	12	2	2			8
Тема 7. Мотивація праці та якість трудового життя в сільському господарстві: методичні засади	12	2	2			8	12	2	2			8
Розділ 2. Основні підходи до аналізу розвитку соціально-трудових відносин у аграрних формуваннях												
Тема 8. Формування й використання трудових ресурсів у аграрних формуваннях	12	2	2			8	12	2	2			8
Тема 9. Соціально-трудові відносини зайнятості в с.-г. виробництві	11	1	2			8	11	1	2			8
Тема 10. Організація та оплата праці в аграрних формуваннях: прикладні аспекти	13	1	4			8	13	1	4			8
Тема 11. Аналіз, звітність і аудит у сфері с.-г. праці	15	1	4			10	15	1	4			10

Тема 12. Міжнародний досвід регулювання соціально-трудових відносин	15	1	4			10	15	1	4			10
Усього годин	150	20	30			100	150	20	30			100

4. Теми семінарських занять
(не передбачено навчальним планом)

5. Теми практичних занять

№ п/п	Назва практичної роботи	Обсяг, год.
Розділ 1. Теоретико-методологічні засади економіки праці в сільському господарстві		
1	Понятійний апарат економіки праці в аграрному секторі економіки	2
2	Елементи системи соціально-трудових відносин у с.-г. підприємствах	2
3	Оцінка трудового потенціалу	2
4	Розвиток людського капіталу	2
5	Організація, нормування й оплата праці в аграрних формуваннях	2
6	Прийоми й методи дослідження розвитку соціально-трудових відносин у с.-г. підприємствах	2
7	Оцінка якості трудового життя в сільському господарстві	2
Розділ 2. Основні підходи до аналізу розвитку соціально-трудових відносин у аграрних формуваннях		
8	Трудові ресурси й кадровий потенціал у аграрних формуваннях	2
9	Зайнятість і соціальний захист сільського населення	2
10	Прикладні аспекти організації праці в аграрних формуваннях	4
11	Документи звітності й джерела інформації розвитку соціально-трудової сфери на селі	4
12	Порівняльний аналіз міжнародного досвіду регулювання соціально-трудових відносин	4
	Всього	30

6.Теми лабораторних занять
(не передбачено навчальним планом)

**7. Контрольні запитання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань
здобувачів**

Контрольні запитання

1. Розставте правильно відповідність

1. Види руху населення	А. Розширений, простий і звужений
2. Типи відтворення населення	В. Екстенсивний і інтенсивний
3. Режими відтворення населення	С. Природний, економічний і соціальний

2. Які Ви знаєте основні показники ефективності праці?

- 1) Рентабельність праці
- 2) Продуктивність праці
- 3) Трудомісткість
- 4) Норма праці

3. Яка відмінність між сторонами й суб'єктами соціально-трудових відносин?

- 1) Суб'єкти мають лише первинні, а сторони можуть мати як первинні, так і делеговані права в регулюванні соціально-трудових відносин
- 2) Сторони мають лише делеговані, а суб'єкти – первинні права в регулюванні соціально-трудових відносин
- 3) Сторони мають лише первинні, а суб'єкти можуть мати як первинні, так і делеговані права в регулюванні соціально-трудових відносин
- 4) Різниця немає

4. Як класифікуються сільськогосподарські роботи з метою їх нормування?

- 1) Польові механізовані, ручні й будівельні роботи
- 2) Роботи по обслуговуванню тварин і ремонтно-механічні роботи
- 3) Роботи по обслуговуванню стаціонарних машин й транспортні роботи
- 4) Тракторні роботи, роботи у рослинництві й тваринництві

5. Коефіцієнт стійкості хроноряду служить для...

- 1) забезпечення правильної організації трудового процесу
- 2) вибору способу вивчення затрат часу
- 3) оптимізації співвідношень між трудовими рухами
- 4) уточнення величини замірів при хронометражу

6. Що являє собою паспортизація тваринницьких приміщень?

- 1) Визначення придатності тваринницьких ферм для виробництва м'ясо-молочної чи іншої тваринницької продукції
- 2) Визначення вартісної оцінки тваринницьких приміщень для продажу
- 3) Характеристика технологічних параметрів тваринницьких ферм, організаційно-економічних умов виконання робіт по обслуговуванню тварин
- 4) Визначення придатності тваринницьких ферм для виробництва продукції та їх реальної ринкової ціни

7. Які режими праці та відпочинку Ви знаєте?

- 1) Внутрішньогосподарський, загальногосподарський, кварталний

- 2) Внутрішньозмінний, тижневий
- 3) Добовий, місячний, річний
- 4) Внутрішньоденний, середньодобовий

8. Чим відрізняються системи оплати праці між собою?

- 1) Способом поєднання основної й додаткової оплати праці
- 2) Використанням видів оплати праці
- 3) Об'єктом нарахування заробітку
- 4) Джерелом формування фонду оплати праці

9. Розставте правильні визначення термінів?

1. Номінальна заробітна плата	А. Сума грошей, які отримує працівник за виконану роботу чи відпрацьований час, кількість і якість витраченої праці та кінцеві результати діяльності підприємства
2. Реальна заробітна плата	В. Ринкова вартість сукупності життєвих засобів, необхідних для відтворення робочої сили в грошовому виразі, що залежить від стану ринку праці й потреб людини
3. Ціна робочої сили	С. Сума споживчих благ, які можна придбати на отриману заробітну плату, що залежить від рівня цін на життєві блага

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
Третій (освітньо-науковий) рівень Спеціальність 051 Економіка	Кафедра економіки праці та розвитку сільських територій	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИ Й БІЛЕТ № ____ з дисципліни “Економіка праці в аграрних формуваннях”	Затверджую Зав. кафедри (підпис) О.Ю. Єрмаков
Екзаменаційні запитання (максимальна оцінка 10 балів за відповідь на кожне запитання)			
1. Методологічні аспекти дослідження розвитку соціально-трудової сфери в аграрній економіці..			
2. Концептуальні напрями удосконалення організації та оплати праці в аграрних формуваннях.			
Тестові завдання різних типів (максимальна оцінка 10 балів за відповіді на тестові завдання)			

1. Яке визначення поняття “соціально-трудові відносини” є найбільш вірним?

1	Це об'єктивно існуюча взаємодія людей, машин і механізмів у процесі виробництва, відображають наміри та дії учасників цих відносин і обумовлені усвідомленою ними взаємною залежністю
2	Це суспільні відносини між людьми в процесі поділу й кооперації виробництва в тій чи іншій галузі економіки, їх взаємний зв'язок в процесі виконання поставлених завдань урядом країни соціального характеру
3	Це відносини між підлеглими й керівництвом у процесі виробництва продукції, її спілкування працівників, їх взаємний зв'язок у повсякденному житті в інтересах

	трудового колективу
4	Це відносини між людьми в процесі виробництва, обміну, розподілу й споживання товарів, взаємне спілкування працівників на рівні підприємств, галузі, регіону, держави, їх взаємний зв'язок у трудовій діяльності

2. Які Ви знаєте види руху населення?

1	Природний
2	Соціальний
3	Простий
4	Економічний

3. Хто може виступати як сторона соціально-трудова відносин?

1	Профспілка підприємства й/або Федерація профспілок
2	Найманий працівник
3	Держава й роботодавець
4	Союз роботодавців і уряд країни

4. Які види поділу праці Ви знаєте?

1	Загальний
2	Поодинокий
3	Технологічний
4	Окремий

5. Які форми первинних трудових колективів Ви знаєте?

1	Ланка, бригада
2	Дільниця, відділок
3	Механізований загін
4	Всі перелічені

6. Які основні форми безробіття Ви знаєте?

1	Структурне й фрикційне безробіття
2	Невідкладне й сезонне безробіття
3	Постійне й хронічне безробіття
4	Структурне й циклічне

7. Якими напрямками діяльності займається Міжнародна організація праці?

1	Нормотворча діяльність, міжнародна технічна співпраця
2	Посередницька, миротворча діяльність
3	Дослідницька, видавнича діяльність
4	Стабілізуюча, посередницька та регулююча діяльність

8. Розставте правильні визначення термінів.

1. "Трудові ресурси"	А. Частина населення, що добровільно працює або хоче працювати та забезпечує попит на робочу силу для виробництва товарів у певній галузі економіки
2. "Робоча сила"	В. Працездатна частина населення, яка володіє фізичними й інтелектуальними здібностями й здатна виробляти матеріальні та нематеріальні блага, надавати послуги та виконувати роботу
3. "Економічно активне населення"	С. Здатність людини до праці, тобто сукупність її фізичних та інтелектуальних даних, що можуть бути застосовані у виробництві

9. Упишіть правильну відповідь - назву моделі соціально-трудова відносин у міжнародній практиці, яка характеризується централізованим регулюванням соціально-трудова відносин у державному секторі та значній свободі цього процесу в приватному й концесійному секторах. Завдяки такому підходу, враховуючи велику чисельність трудова ресурсів, підтримується низький рівень безробіття. Зокрема, одним із напрямів його регулювання є практика створення додаткових робочих місць для надлишкової робочої сили на тому самому підприємстві, що, звичайно, стримує масштабні вивільнення при тих чи інших змінах.

Упишіть у бланк відповідей правильну відповідь на це питання

10. Які бувають види норм праці?

1	Норма виробітку, норма обслуговування
2	Норма чисельності, норма керованості
3	Норма часу, нормоване завдання, комплексні норми праці
4	Норма використання, норма кількості, нормована робота

8. Методи навчання

Методами навчання є способи спільної діяльності й спілкування викладача і здобувачів вищої освіти, що забезпечують вироблення позитивної мотивації навчання, оволодіння системою професійних знань, умінь і навичок, формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних сил, культури розумової праці майбутніх фахівців.

Під час навчального процесу використовуються наступні методи навчання:

Залежно від джерела знань: словесні (пояснення, бесіда, дискусія, діалог); наочні (демонстрація, ілюстрація); практичні (рішення задач, ділові ігри).

За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-наочний проблемний виклад; частково-пошуковий та дослідницький методи.

За місцем в навчальній діяльності:

- методи організації й здійснення навчальної діяльності, що поєднують словесні, наочні і практичні методи; репродуктивні й проблемно-пошукові; методи навчальної роботи під керівництвом викладача й методи самостійної роботи здобувачів вищої освіти;

- методи контролю й самоконтролю за навчальною діяльністю: методи усного, письмового контролю; індивідуального й фронтального, тематичного і систематичного контролю.

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти передбачено застосування таких навчальних технологій:

- *робота в малих групах* дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного здобувача вищої освіти в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування;

- *семінари-дискусії* передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів;

- *мозкові атаки* – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити як найбільшу кількість ідей за обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію;

- *кейс-метод* – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу;

- *презентації* – виступи перед аудиторією, що використовуються для подання певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації.

9. Форми контролю

Відповідно до «Положення про екзамени та заліки у здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії в Національному університеті біоресурсів і природокористування України» затвердженого вченою радою НУБіП України 24 травня 2017 року, протокол № 11 із внесеними змінами Вченою радою НУБіП України 29 травня 2020 р., протокол №10, видами контролю знань здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Проміжна атестація проводиться після вивчення програмного матеріалу і має визначити рівень знань здобувачів вищої освіти з програмного матеріалу, отриманих під час усіх видів занять і самостійної роботи.

Форми та методи проведення проміжної атестації, засвоєння програмного матеріалу

розробляються лектором дисципліни і затверджується відповідною кафедрою у вигляді тестування, письмової контрольної роботи, що можна оцінити чисельно.

Засвоєння здобувачем вищої освіти програмного матеріалу вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше, ніж 60 балів за 100-бальною шкалою.

Семестрова атестація проводиться у формах семестрового екзамену або семестрового заліку з конкретної навчальної дисципліни.

Семестровий екзамен - це форма підсумкової атестації засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни за семестр.

Семестровий залік - це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння аспірантом теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних, семінарських або лабораторних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни за семестр.

Диференційований залік - це форма контролю, що дозволяє оцінити виконання та засвоєння аспірантом програми навчальної дисципліни, педагогічної практики.

Аспіранти зобов'язані складати екзамени і заліки відповідно до вимог навчального плану у терміни, передбачені графіком освітнього процесу.

Зміст екзаменів і заліків визначається робочими програмами дисциплін.

10. Розподіл балів, які отримують здобувачі.

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії в Національному університеті біоресурсів і природокористування України», затвердженого Вченою радою НУБіП України від 24.05.2017 р., протокол №11 із внесеними змінами Вченою радою НУБіП України від 29 травня 2020 р., протокол №10.

Таблиця 1. Співвідношення між рейтингом здобувача вищої освіти і національними оцінками

Рейтинг аспіранта, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	зараховано
60-73	задовільно	зараховано
0-59	незадовільно	незараховано

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів):

$$R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ат}} \quad (2)$$

11. Методичне забезпечення

1. Економіка праці і соціально-трудові відносини: підручник / [О.В. Шкільов, О.Д. Балан, В.А. Ткачук, Є.О. Ланченко, І.П. Гаврилюк, В.А. Ярославський, С.С. Барабан]; за ред. О.В. Шкільова. К.: ЦП "Компринт", 2015. 750 с.

2. Оплата праці в сільськогосподарському виробництві / О.А. Аврамчук, О.Д. Балан, В.В. Вітвіцький, Ю.Я. Лузан, В.В. Павленко, О.В. Шкільов. К.: Центр "Агропромпраця", 2000. – 464 с.

12. Рекомендована література **Базова**

1. О.В. Шкільов, О.Д. Балан, В.А. Ткачук, Є.О. Ланченко, І.П. Гаврилук, В.А. Ярославський, С.С. Барабан]; за ред. О.В. Шкільова. К.: ЦП “Компринт”, 2015. – 750 с.
2. Колот А.М. Соціально-трудові відносини: теорія і практика регулювання: Монографія. К: КНЕУ, 2004. 230 с.
3. Дієсперов В.С. Економіка сільськогосподарської праці – К.: ІАЕ УААН, 2004. – 488 с.
4. Оплата праці в сільськогосподарському виробництві / О.А. Аврамчук, О.Д. Балан, В.В. Вітвіцький, Ю.Я. Лузан, В.В. Павленко, О.В. Шкільов. – К.: Центр “Агропромпраця”, 2000. – 464 с.
5. Сучасний стан, проблеми та тенденції соціально-трудових відносин в Україні: спроба соціального конструювання / [відп. ред. д-р екон. наук., проф. Ю.І. Саєнко, канд. філос. наук Ю.О. Привалов]. – К.: ВД “Стилос”, 2003. – 361 с.
6. Механізм державного регулювання соціально-трудових відносин: [монографія] / [В.М. Гончаров, М.В. Рябоконт, А.Є. Пожидаєв і ін.]. – Луганськ: Ноулідж, 2012. – 154 с.
7. Павлов В.І. Соціальне партнерство на ринку праці України: [монографія] / В.І. Павлов, А.М. Колосок. – Рівне: НУВГП, 2009. – 223 с.
8. Соціально-трудові відносини: проблеми гармонізації: [монографія] / [М.В. Семикіна, З.В. Смутчак, С.Р. Пасека, Ю.Д. Петров]; за ред. М.В. Семикіної. – Кіровоград: КОД, 2012. – 300 с.
9. Жадан О.В. Соціально-трудові відносини в умовах глобалізації: теорія та практика державного регулювання: [монографія] / О.В. Жадан. – Х.: С.А.М., 2012. – 360 с.
10. Листопад І.І. Нормування праці в сільськогосподарських підприємствах: Навч. посібник. – Харків: ХДАУ. – 1998. – 186 с.

Допоміжна

11. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник. – 5-те вид., оновлене. – К.: Знання, 2011. – 390 с.
12. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навч.-метод. посібник / За заг. ред. проф. Качана Є.П. - Тернопіль: ТДЕУ, 2006. – 373 с.
13. Пилипенко С.М., Пилипенко А.А., Отенко І.П. Економіка праці та соціально-трудові відносини. Навч. посібник. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2004. – 244 с.
14. Калина А.В. Економіка праці: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: МАУП, 2004. – 272 с.
15. Червінська Л.П. Економіка праці: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 216 с.
16. Гнибіденко І.Ф. Соціально-економічні проблеми зайнятості і соціального захисту населення в аграрному секторі економіки України: [монографія] / І.Ф. Гнибіденко. – К.: Соцінформ, 2002. – 336 с.
17. Економічна енциклопедія: 3 томи / Редкол.: ...С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000-2002.

13. Інформаційні ресурси

1. Електронна бібліотека НУБіП України <https://nubip.edu.ua/node/17325>
Статистичні збірники “Праця України”, “Сільське господарство України”, “Україна у цифрах”, статистичні щорічники України та інші статистичні видання Держстату України.
2. www.ukrstat.gov.ua (Інтернет-сайт Державної служби статистики України).
3. www.rada.gov.ua (Інтернет-сайт Верховної Ради України).
4. www.minagro.gov.ua (Інтернет-сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України).
5. www.mlsp.gov.ua (Інтернет-сайт Міністерства соціальної політики України).

6. www.fpsu.org.ua (Інтернет-сайт Федерації професійних спілок України).
7. www.fru.net.ua (Інтернет-сайт Федерації роботодавців України).
8. www.nspp.gov.ua (Інтернет-сайт Національної служби посередництва і примирення).
9. www.uapp.kiev.ua (Інтернет-сайт Українського науково-дослідного інституту “Украгропромпродуктивність”).
11. Офіційна й оперативна інформація підприємств АПК.